

УДК 330.34:005.334:351

DOI: <https://doi.org/10.30838/EP.213.112-120>**Орлов В.В.**кандидат наук з державного управління
Державний університет економіки та технологій**Orlov Valentyn**

PhD in Public Administration Sc.

State University of Economics and Technology

<https://orcid.org/0000-0002-6505-470X>**Пурій Г.В.**кандидат економічних наук
Державний університет економіки та технологій**Purii Hanna**

PhD in Economic Sc.

State University of Economics and Technology

<https://orcid.org/0000-0003-4226-4445>**Байда М.Г.**

Криворізький національний університет

Baida Maryna

Kryvyi Rih National University

<https://orcid.org/0009-0005-5439-8039>**Караков С.В.**кандидат наук з державного управління
Державний університет економіки та технологій**Karakov Serhii**

PhD in Public Administration Sc.

State University of Economics and Technology

<https://orcid.org/0009-0008-2859-7968>

ПОЛІКРИЗА ЯК ВИКЛИК СТІЙКОСТІ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ

У статті розглянуто полікризу як одну з характерних ознак сучасного етапу світового розвитку. Показано, що сучасні кризові процеси дедалі рідше виникають окремо, а натомість тісно переплітаються між собою, формуючи складне та нестабільне середовище. Обґрунтовано, що соціально-економічні системи сьогодні функціонують під одночасним впливом економічних, соціальних, енергетичних, політичних і геополітичних викликів, що суттєво посилює рівень невизначеності та ускладнює процеси управління й прогнозування.

У дослідженні проаналізовано вплив полікризових процесів на основні сфери суспільного розвитку. Встановлено, що їх наслідки проявляються не лише в економіці, а й у соціальній сфері, системі державного управління та міжнародних економічних відносинах. Особливу увагу приділено проблемі стійкості соціально-економічних систем. Наголошено, що в сучасних умовах стійкість слід розглядати не лише як здатність протидіяти кризам, а і як можливість адаптуватися до нових умов, відновлюватися після потрясінь та змінювати внутрішні механізми функціонування відповідно до нових викликів.

На основі аналізу Індексу сталого розвитку європейських країн визначено суттєві відмінності у рівні адаптивності держав до сучасних кризових процесів. Доведено, що важливу роль у забезпеченні стійкості відіграють ефективність державного управління, якість інституцій, рівень цифровізації та здатність систем швидко реагувати на зовнішні й внутрішні виклики. Обґрунтовано, що в умовах полікризи одним із ключових завдань стає формування більш гнучких і стійких соціально-економічних систем, здатних функціонувати та розвиватися в умовах тривалої нестабільності та глобальної невизначеності.

Ключові слова: полікриза; стійкість; соціально-економічні системи; глобальні ризики; адаптація; публічне управління.

ISSN друкованої версії: 2224-6282

ISSN електронної версії: 2224-6290

© Орлов В.В., Пурій Г.В., Байда М.Г., Караков С.В., 2026

THE POLYCRISIS AS A CHALLENGE TO THE RESILIENCE OF SOCIOECONOMIC SYSTEMS

The article examines the phenomenon of polycrisis as one of the key features of the current stage of development of the world economy and society. The relevance of the topic is due to the fact that modern socio-economic systems increasingly function under the simultaneous influence of several interrelated crisis processes. Economic instability, energy difficulties, geopolitical conflicts, social transformations, demographic changes and climate challenges no longer exist separately from each other. Their interaction forms a complex environment of constant uncertainty, in which even local problems can quickly develop into large-scale crisis phenomena. Under such conditions, traditional approaches to anti-crisis management gradually lose their effectiveness, since they are mostly focused on responding to individual crises, and not on their systemic and interdependent nature. That is why the problem of the stability of socio-economic systems acquires special importance both at the scientific and practical levels.

The methodological basis of the study is formed on a combination of systemic, comparative and analytical approaches. The paper uses methods of analysis and synthesis to generalize modern approaches to the interpretation of polycrisis and the stability of socio-economic systems. The systemic approach made it possible to consider crisis processes as interconnected elements of a single unstable environment. The comparative method was used when studying the features of the functioning of socio-economic systems in different European countries and assessing their ability to adapt to crisis challenges. The paper also used elements of statistical analysis to assess the dynamics of stability indicators of European states during 2021–2025.

As a result of the study, it was established that polycrisis is a much more complex phenomenon than a simple set of several crises. Its main feature is the close interaction of crisis processes, in which one crisis is able to strengthen another, forming new risks and increasing the overall level of instability. It is proven that the modern crisis environment is characterized by high unpredictability, difficulty in forecasting, and the systemic nature of the impact on socio-economic development. It was determined that the consequences of the polycrisis are manifested not only in the economic sphere, but also significantly affect social policy, the labor market, public administration, energy security and international economic relations. The analysis showed that countries with more effective state institutions, a higher level of digitalization, developed management mechanisms and a diversified economy demonstrate a better ability to adapt to crisis challenges and maintain stability even in conditions of prolonged uncertainty. At the same time, countries with a lower level of institutional capacity feel the consequences of the accumulation of economic, social and political shocks much more acutely.

The practical value of the study lies in substantiating resilience as one of the key mechanisms for ensuring the stable functioning of socio-economic systems in modern conditions. It is proven that resilience should be considered not only as the ability to withstand crisis influences, but also as the ability to adapt to new conditions, recover from shocks and transform internal mechanisms of functioning in accordance with modern challenges. The results obtained can be used in the formation of public policy, the development of anti-crisis management mechanisms, increasing the efficiency of state institutions, and creating more adaptive development models in conditions of prolonged global instability.

Keywords: polycrisis; resilience; socioeconomic systems; global risks; adaptation; public administration.

JEL classification: F52, H12, O10, D81.

Постановка проблеми. Глобалізація світової економіки супроводжується глибокими та швидкими змінами, які суттєво впливають на міжнародні відносини, економічні процеси та розвиток суспільства загалом. У сучасних умовах країни, ринки та соціальні системи стають дедалі більш взаємопов'язаними, а тому будь-які потрясіння в одній сфері чи державі досить швидко позначаються на інших. Це поступово змінює і саме розуміння кризових явищ. Якщо раніше в економічній теорії кризи здебільшого розглядалися як окремі процеси, обмежені певним періодом часу або конкретною сферою прояву, то сьогодні дедалі очевиднішим стає їх комплексний та взаємозалежний характер. Саме в таких умовах у науковому середовищі набуває поширення поняття «полікриза», яке використовується для позначення ситуації, коли кілька кризових процесів розвиваються одночасно, взаємно впливають один на одного та посилюють загальний рівень нестабільності.

Посилення інтересу до проблематики полікризи

значною мірою пояснюється тим, що сучасні соціально-економічні системи функціонують під впливом великої кількості взаємопов'язаних викликів. Економічна нестабільність, енергетичні труднощі, кліматичні зміни, демографічні процеси, соціальні трансформації та геополітичні конфлікти вже давно перестали бути локальними або тимчасовими явищами. Сьогодні вони безпосередньо впливають не лише на розвиток окремих держав, а й на функціонування світової економіки, міжнародних ринків та системи міжнародних відносин загалом.

Водночас сучасні кризові явища майже ніколи не розвиваються окремо одне від одного. Навпаки, вони тісно переплітаються між собою, поступово формуючи нестабільне й складне середовище, у якому передбачити подальший розвиток подій стає дедалі важче. Економічні труднощі часто призводять до посилення соціальної напруги, енергетичні проблеми впливають на політичні рішення, а геополітичні конфлікти

змінюють умови функціонування не лише окремих держав, а й світової економіки загалом. У таких умовах звичні механізми антикризового реагування вже не завжди дають очікуваний результат, оскільки переважно спрямовані на подолання окремих проблем, а не їхнього взаємного та комплексного впливу.

Останніми роками тема полікризи помітно активізувалася не лише у науковому середовищі, а й у діяльності міжнародних організацій та аналітичних центрів. У сучасних дослідженнях дедалі частіше наголошується на тому, що кризові процеси мають взаємозалежний характер і здатні посилювати один одного. У результаті формується своєрідне накопичення кризових ризиків, яке суттєво ускладнює процеси державного управління, стратегічного планування та прогнозування. Саме це зумовлює необхідність переосмислення підходів до аналізу сучасних кризових явищ та пошуку нових механізмів реагування на них.

Окремої уваги в сучасних умовах потребує вплив полікризи на функціонування соціально-економічних систем. Сьогодні кризові процеси вже не обмежуються лише економічною сферою. Вони безпосередньо зачіпають соціальну політику, систему державного управління, ринок праці, міжнародну співпрацю та інституційне середовище загалом. Наслідки таких процесів позначаються на рівні соціального захисту населення, стабільності функціонування державних інституцій та здатності економіки адаптуватися до нових умов розвитку. Через це формується нове середовище, для якого характерними стають постійна нестабільність, високий рівень ризиків та складність прогнозування подальших змін. За таких умов особливого значення набуває комплексний підхід до управління кризовими процесами, який враховує їх взаємозалежність і системний характер.

Як наслідок, сучасні вчені досліджують проблематику стійкості соціально-економічних систем. Якщо раніше головним завданням антикризової політики вважалося подолання наслідків кризи та повернення системи до попереднього стану функціонування, то нині акцент поступово зміщується на здатність працювати в умовах тривалих змін і невизначеності. У цьому контексті стійкість розглядається не лише як можливість протидіяти кризовим впливам, а і як здатність адаптуватися до нових умов, відновлюватися після потрясінь та змінювати внутрішні механізми функціонування відповідно до нових викликів сучасного розвитку.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Розвиток глобалізації, поєднання економічних, соціальних, енергетичних і політичних викликів сприяли активізації досліджень щодо прояву комплексних кризових процесів. Значний внесок у формування теоретичних засад дослідження полікризи зробив А. Туз, який трактує її як систему взаємопов'язаних криз, здатних взаємно посилювати наслідки одна одної [1]. Такий підхід дозволив по-новому оцінити природу сучасних кризових явищ і звернути увагу на їх комплексний характер.

С. Марк та інші розглядають особливості функціонування полікризових процесів в умовах глобальної

нестабільності, а також пропонують їх типологію та характеристика основних форм прояву [12]. У цих дослідженнях наголошується, що сучасні кризи не можуть аналізуватися ізольовано, оскільки вони утворюють єдину систему взаємодії, у межах якої зміни в одній сфері неминуче впливають на інші.

Вагоме значення для дослідження проблематики полікризи мають також аналітичні матеріали міжнародних організацій. У доповідях Всесвітнього економічного форуму [2], OECD [3; 10; 14], Організації Об'єднаних Націй [4; 16], Міжнародного валютного фонду [6] та Світового банку [9; 15] значна увага приділяється сучасним глобальним ризикам, економічній нестабільності та пошуку шляхів підвищення стійкості соціально-економічних систем. У цих матеріалах простежується спільна думка про те, що сучасний світ дедалі більше стикається не з окремими кризами, а з їх поєднанням і взаємним посиленням. Саме така взаємозалежність викликів істотно впливає як на економічні процеси, так і на ефективність державного управління та здатність суспільств реагувати на нестабільність.

Важливу роль у формуванні теоретичних підходів до розуміння стійкості систем відіграли праці К. Холлінга [13]. У своїх дослідженнях він розглядав стійкість як здатність системи зберігати основні функції та внутрішню рівновагу навіть під впливом зовнішніх потрясінь. Надалі саме цей підхід став однією з основ для вивчення адаптивності соціально-економічних систем у періоди криз, нестабільності та масштабних трансформацій.

Вагомий внесок у розвиток сучасної теорії ризиків зробив і У. Бек [5], який запропонував концепцію «суспільства ризику». У своїх працях він наголошував, що глобалізація та стрімкі технологічні зміни породжують нові, складні за своєю природою ризики, які дедалі сильніше впливають на розвиток сучасного суспільства. Підхід У. Бека став важливою теоретичною основою для аналізу сучасних кризових явищ і функціонування соціально-економічних систем у нестабільному та непередбачуваному середовищі.

Незважаючи на значний науковий інтерес до проявів кризових явищ, недостатньо дослідженими залишаються питання взаємодії криз в умовах полікризи та їх вплив на стійкість соціально-економічних систем.

Метою статті є визначення сутності полікризи як сучасної форми кризового середовища, дослідження особливостей її впливу на функціонування соціально-економічних систем, а також обґрунтування значення стійкості як основи їх адаптації та ефективного розвитку в умовах зростаючої глобальної невизначеності.

Методи дослідження. Для досягнення поставленої мети та вирішення визначених у статті завдань було використано комплекс загальнонаукових і спеціальних методів дослідження. Теоретико-методологічну основу роботи становлять методи наукового пізнання, застосовані для дослідження сутності полікризи, особливостей її формування та впливу на функціонування соціально-економічних систем. Системний підхід використано при дослідженні полікризи як комплексного та взаємопов'язаного явища, що формується під впливом

економічних, соціальних, політичних, енергетичних і геополітичних чинників. Метод аналізу та синтезу застосовано для узагальнення наукових підходів до трактування понять «полікриза» та «стійкість соціально-економічних систем», а також для визначення основних характеристик сучасного кризового середовища. Порівняльний метод використано при зіставленні підходів міжнародних організацій та науковців до оцінки глобальних ризиків і кризових процесів. Метод узагальнення застосовано при формуванні висновків щодо ролі стійкості як механізму адаптації соціально-економічних систем до сучасних викликів. Метод прогнозування використано для оцінки можливих тенденцій розвитку кризових процесів та визначення перспектив забезпечення стійкості в умовах посилення глобальної невизначеності.

Виклад основних результатів дослідження. У сучасних умовах дослідження кризових процесів набуває зовсім іншого змісту, ніж це було ще кілька десятиліть тому. Насамперед це пов'язано з тим, що глобальні економічні, політичні та соціальні процеси стали значно тісніше взаємопов'язаними. Якщо раніше кризи переважно розглядалися як окремі явища, обмежені певною сферою або конкретним часовим періодом, то сьогодні такий підхід уже не повною мірою відображає реальну ситуацію. Дедалі очевиднішим стає те, що сучасні кризові процеси мають системний характер, взаємодіють між собою та поступово формують складне середовище постійної нестабільності. Саме в такому контексті у наукових дослідженнях усе ширше використовується поняття «полікриза», яке допомагає пояснити нові особливості розвитку сучасних кризових явищ.

Формування концепції полікризи тісно пов'язане з розвитком міждисциплінарних досліджень у сфері глобалізації, ризикології та теорії складних систем. Хоча питання взаємозалежності кризових процесів порушувалися ще у працях класичних дослідників суспільного розвитку, сучасне розуміння полікризи остаточно сформувалося під впливом глобальних викликів XXI ст. Світова фінансова криза, пандемія COVID-19, енергетичні труднощі, кліматичні зміни та загострення геополітичної напруженості наочно показали, що сучасні кризи майже ніколи не існують окремо одна від одної. Навпаки, вони тісно переплітаються між собою, посилюючи наслідки та змінюючи масштаби кризових

процесів. Значний внесок у розвиток цієї концепції зробив Адам Туз, який наголошував на необхідності розглядати сучасні кризи як взаємопов'язану систему, де кожен окремий процес впливає на інші та змінює загальну динаміку розвитку [1].

В аналітичних матеріалах міжнародних організацій, зокрема Всесвітнього економічного форуму, OECD та Організації Об'єднаних Націй [2–4], підкреслюється, що сучасний світ розвивається під одночасним впливом кількох великих викликів — економічних, енергетичних, продовольчих, екологічних і соціальних. Проблема полягає не лише в тому, що всі ці кризи існують одночасно, а й у тому, що вони тісно пов'язані між собою та взаємно посилюють одна одну. Саме ця взаємодія створює складне поле глобальних ризиків, де нестабільність стає нормою, а прогнозування майбутніх подій — дедалі складнішим.

Попри широке використання терміну «полікриза», у науковій літературі досі немає єдиного підходу до його визначення. Так, Адам Туз [1] визначає полікризу як ситуацію, у якій різні кризи настільки переплетені між собою, що їхній сукупний вплив виявляється значно сильнішим, ніж наслідки кожної з них окремо. У такому підході головний акцент зроблено на синергетичному ефекті кризової взаємодії.

У документах Всесвітнього економічного форуму полікриза визначається як система взаємопов'язаних глобальних ризиків, що виникають одночасно та створюють комплексні загрози для економічної й соціальної стабільності [2]. Своєю чергою, OECD характеризує полікризу як поєднання взаємозалежних потрясінь, які охоплюють різні сектори економіки та підсилюють загальний рівень нестабільності [3]. У матеріалах Організації Об'єднаних Націй акцентується увага на міжгалузевому та міжсекторальному характері полікризи, що охоплює економічні, соціальні та екологічні виклики й створює загрози для сталого розвитку держав і суспільств [4].

Узагальнення існуючих наукових підходів дає підстави розглядати полікризу як стан соціально-економічної системи, за якого одночасно розвиваються взаємопов'язані кризові процеси різного походження, а їх взаємодія формує комплексний, нелінійний та складно прогнозований вплив на функціонування і розвиток системи (рис. 1).

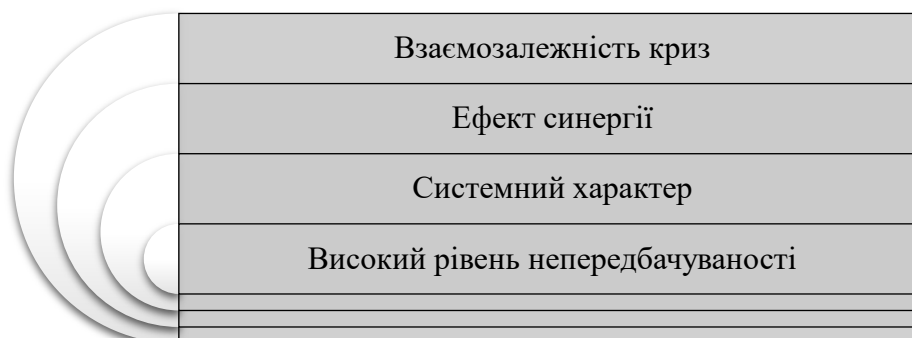

Рис. 1. Основні характеристики «полікризи»

Джерело: складено авторами на основі проведеного дослідження

Водночас системний характер полікризи свідчить про те, що її наслідки охоплюють практично всі сфери суспільного життя, впливаючи не лише на окремі процеси, а й на загальну логіку функціонування соціально-економічних систем. Саме тому сучасна полікриза формує нове середовище розвитку, у якому нестабільність і невизначеність поступово стають постійними чинниками. За таких умов особливого значення набуває потреба у комплексних підходах до аналізу кризових процесів та формуванні більш гнучких і адаптивних механізмів управління.

Отже, головна особливість полікризи полягає не стільки у наявності кількох криз одночасно, скільки у способі їх взаємодії між собою. Полікриза не може розглядатися як механічне поєднання окремих кризових

явищ, адже вона являє собою складну систему взаємопов'язаних процесів, у межах якої кожна криза здатна впливати на інші та змінювати характер їх розвитку. За таких умов традиційні підходи до аналізу криз, що базуються на дослідженні окремих явищ, уже не дають можливості повною мірою пояснити сучасні процеси нестабільності.

Особливої уваги потребує непередбачуваність полікризових процесів. Коли кілька криз одночасно впливають одна на одну, рівень невизначеності помітно зростає, а передбачити подальший розвиток подій стає значно складніше. У таких умовах нові ризики можуть виникати раптово й розгортатися за сценаріями, які важко вловити за допомогою звичних аналітичних підходів [5] (табл. 1).

Таблиця 1

Вплив полікризи на соціально-економічні системи

Сфера впливу	Основні прояви полікризи	Наслідки
Економічна сфера	Інфляція, порушення логістичних ланцюгів, зростання цін на енергоносії, нестабільність фінансових ринків	Зниження інвестиційної активності, погіршення конкурентоспроможності економік, економічні дисбаланси
Енергетична сфера	Енергетична криза, обмеження постачання енергоносіїв, зростання вартості енергії	Підвищення виробничих витрат, посилення соціальної напруги, економічна нестабільність
Соціальна сфера	Скорочення зайнятості, зростання безробіття, поширення нестабільних форм праці, соціальна нерівність	Зниження рівня життя, посилення бідності та соціальної напруги
Сфера забезпечення ресурсами	Дефіцит ресурсів, порушення постачання продовольства, енергії та медичних послуг	Обмеження доступу населення до базових ресурсів, зростання ризиків соціальної нестабільності
Державне управління	Ускладнення процесу прийняття рішень, перевантаження управлінських систем, потреба в координації між секторами	Необхідність розвитку гнучких та адаптивних моделей управління
Міжнародні економічні відносини	Посилення протекціонізму, трансформація економічних зв'язків, перегляд логістичних маршрутів	Фрагментація світової економіки, формування нових економічних блоків, зростання ролі міжнародної співпраці

Джерело: складено авторами на основі [5-11]

Тому сьогодні полікризу доцільно розглядати як якісно нову форму кризового середовища, яка помітно відрізняється від традиційного розуміння кризових процесів. Її головна особливість полягає у тісному взаємозв'язку різних криз, їх складності та системному характері впливу. Якщо раніше кризи здебільшого сприймалися як тимчасові труднощі, що виникають у певній сфері та мають відносно локальні наслідки, то нині ситуація є значно складнішою. У сучасному світі нестабільність поступово перетворюється на постійну складову розвитку соціально-економічних систем. Саме тому полікризу варто розглядати не як просте поєднання кількох проблем, а як новий стан глобального середовища, який потребує переосмислення підходів до аналізу кризових явищ та механізмів реагування на них.

Наведені результати свідчать про те, що полікриза має комплексний і багатовимірний вплив на соціально-економічні системи. Її наслідки проявляються не лише в економіці, а й охоплюють енергетичну сферу, соціальну політику, державне управління та міжнародні економічні відносини. Особливістю сучасних кризових процесів є те, що вони дедалі тісніше взаємодіють

між собою, посилюючи загальний рівень нестабільності та підвищуючи вразливість суспільства до внутрішніх і зовнішніх потрясінь.

Проведений аналіз показує, що полікриза поступово змінює самі умови функціонування соціально-економічних систем. У таких обставинах традиційних механізмів реагування вже недостатньо, оскільки кризові явища більше не мають локального чи короткострокового характеру. Саме тому особливого значення набуває здатність держав і суспільств адаптуватися до нових викликів, забезпечувати ефективну координацію дій та формувати більш стійкі моделі розвитку в умовах постійної невизначеності.

У таких умовах особливого значення набуває питання забезпечення стійкості соціально-економічних систем як можливості адаптуватися до невизначеності, відновлюватися відповідно до нових умов.

Аналіз динаміки Індексу сталого розвитку європейських країн упродовж 2021–2025 рр. показує, що більшість провідних економік Європи змогли зберегти відносно високий рівень стабільності навіть в умовах посилення глобальних кризових процесів (табл. 2).

Таблиця 2

Динаміка зміни Індексу сталого розвитку країн Європи за 2021–2025 рр.

Країна	2021 р.	2022 р.	2023 р.	2024 р.	2025 р.
Данія	98,7	99,1	99,5	100,0	100,0
Норвегія	96,5	96,9	97,1	97,3	97,5
Швейцарія	96,3	96,7	97,0	97,2	97,4
Люксембург	97,2	97,6	98,0	98,2	98,3
Швеція	95,4	95,8	96,2	96,6	96,9
Фінляндія	94,2	94,6	95,1	95,5	95,9
Німеччина	94,8	95,0	95,5	95,9	96,2
Нідерланди	94,5	94,9	95,3	95,6	95,8
Бельгія	93,8	94,2	94,6	95,0	95,3
Австрія	93,5	93,9	94,3	94,7	95,0
Україна	63,2	58,0	60,5	62,3	64,1

Джерело: складено авторами за [12]

Найвищі показники стійкості традиційно демонструють Данія, Норвегія, Швейцарія та Люксембург. Значною мірою це пояснюється ефективною роботою державних інституцій, високою якістю управління, стабільним економічним розвитком і активним використанням цифрових технологій у різних сферах суспільного життя. Саме завдяки цьому такі країни мають можливість швидше реагувати на кризові виклики, підтримувати стабільність економіки та зберігати стійкість соціально-економічної системи навіть у складних умовах.

Водночас результати 2024–2025 рр. показали, що навіть держави з високим рівнем стійкості не можуть повністю уникнути впливу глобальної нестабільності. Пандемія COVID-19, енергетичні труднощі та загострення геополітичної ситуації помітно позначилися на економічних і соціальних процесах майже в усьому світі. Сучасна глобалізація зробила національні системи значно більш залежними як від зовнішніх, так і від внутрішніх загроз. Саме тому здатність держав швидко адаптуватися до нових умов і реагувати на зміни сьогодні стає одним із ключових чинників стабільного розвитку.

На тлі європейських країн-лідерів Україна демонструє значно нижчі показники стійкості. Насамперед це пов'язано з наслідками повномасштабної війни, економічними втратами та структурними проблемами, які накопичувалися впродовж тривалого часу. Водночас динаміка останніх років свідчить про поступове пристосування соціально-економічної системи до нових умов. Позитивні зміни, які простежуються у 2023–2025 рр., свідчать про поступове відновлення та формування передумов для подальшої стабілізації Індексу сталого розвитку.

Отримані результати підтверджують основні положення концепції полікризи, відповідно до якої сучасні кризові явища мають системний та взаємозалежний характер. Україна є кейсом ситуації, коли воєнна, економічна, енергетична та соціальна кризи не існують окремо, а взаємно впливають одна на одну, підсилюючи загальний негативний ефект функціонування

соціально-економічної системи.

Водночас досвід розвинених європейських країн свідчить, що полікриза може мати різні наслідки для різних країн. Її вплив залежить від стабільності та ефективності державного управління, рівня розвитку інституцій і швидкості адаптації системи до нових викликів. Саме тому полікризу варто розглядати не лише як зовнішнє джерело нестабільності, а й індикатор витривалості внутрішньої організації соціально-економічної системи.

Проведений аналіз дозволяє зробити висновок, що полікриза створює якісно нове кризове середовище, у якому вже недостатньо просто реагувати на окремі проблеми. У таких умовах особливо важливою стає здатність системи зберігати стійкість у довгостроковій перспективі. Тому все більше уваги привертає формування комплексних механізмів її підвищення, які враховують зв'язок між кризовими процесами та їхній вплив на соціально-економічний розвиток.

Сучасна глобальна нестабільність, яка проявляється через одночасне загострення кількох взаємопов'язаних кризових процесів, ще більше актуалізує проблему стійкості соціально-економічних систем. У нинішніх умовах полікриза створює таке середовище, за якого традиційні підходи до антикризового управління вже не завжди забезпечують очікуваний результат. Саме тому у наукових дослідженнях дедалі частіше увага зосереджується не лише на подоланні окремих кризових явищ, а й на здатності систем функціонувати та розвиватися в умовах тривалої нестабільності й невизначеності.

Поняття стійкості сьогодні використовується у багатьох напрямках наукових досліджень — від екології та економіки до публічного управління. Така широта застосування пояснюється тим, що проблема здатності систем витримувати зовнішні потрясіння стала особливо актуальною в умовах сучасної нестабільності. Одне з найбільш відомих трактувань цього поняття належить К.С. Холлінгу [14], який розглядав стійкість як здатність системи зберігати свої основні функції та внутрішню структуру навіть під впливом зовнішніх

змін і кризових ситуацій. Водночас сучасні глобальні процеси суттєво розширили зміст цієї категорії та надали їй більш практичного значення.

Сьогодні стійкість соціально-економічних систем зазвичай пов'язують із трьома важливими складовими — адаптацією, відновленням і трансформацією. Саме поєднання цих елементів показує, наскільки система здатна не лише реагувати на кризові виклики, а й пристосовуватися до нових умов, відновлювати свою діяльність після потрясінь та продовжувати розвиток навіть у нестабільному середовищі.

У документах OECD [15] особлива увага приділяється адаптивності як здатності систем ефективніше реагувати на нові виклики та пом'якшувати негативні наслідки кризових процесів. Водночас важливим залишається і вміння системи відновлюватися після потрясінь. Експерти Світового банку [16] наголошують, що сучасне відновлення не повинно обмежуватися лише поверненням до попереднього стану, а має супроводжуватися оновленням механізмів функціонування та врахуванням нових умов розвитку. У документах ООН стійкість також розглядається як динамічна характеристика, що включає здатність систем до навчання, інновацій та постійного пристосування до змін [16].

Отже, стійкість соціально-економічних систем сьогодні слід розглядати як складне й багатокомпонентне явище, яке охоплює інституційні, економічні, соціальні та технологічні аспекти. Її забезпечення потребує комплексного підходу, що враховує взаємозв'язок різних чинників та їхній вплив на функціонування системи загалом.

Таким чином, в умовах полікризи саме стійкість стає одним із ключових чинників забезпечення стабільного розвитку соціально-економічних систем. Йдеться не лише про здатність протистояти кризам, а й про можливість адаптуватися до нових умов, відновлюватися після потрясінь і трансформувати внутрішні механізми функціонування відповідно до сучасних викликів. Саме стійкість формує основу для довгострокового розвитку національних економік в умовах постійної глобальної невизначеності.

Висновки. Проведене дослідження дало змогу зробити висновок, що полікриза є значно складнішим явищем, ніж звичайне поєднання кількох кризових процесів. Її головна особливість полягає в тому, що економічні, соціальні, політичні та енергетичні проблеми сьогодні тісно пов'язані між собою й рідко існують окремо. Вони взаємно впливають одна на одну, посилюючи загальний рівень нестабільності та ускладнюючи функціонування соціально-економічних систем. У результаті суспільство стає більш чутливим як до внутрішніх проблем, так і до зовнішніх потрясінь.

Результати дослідження також показали, що

сучасна нестабільність поступово перестає бути тимчасовим явищем. Якщо раніше кризи здебільшого сприймалися як певні короткострокові труднощі, після яких система могла повернутися до звичного стану, то нині невизначеність дедалі більше стає постійною умовою розвитку. Саме тому сучасні виклики потребують нових підходів до державного управління та механізмів антикризового реагування.

У ході дослідження встановлено, що полікриза відчутно впливає як на економічну, так і на соціальну сферу. Її наслідками стають зростання інфляції, нестабільність ринків, порушення логістичних зв'язків, посилення соціальної нерівності та ускладнення доступу населення до базових ресурсів і послуг. Найбільш болючі такі процеси позначаються на соціально вразливих групах населення, для яких будь-яке загострення економічної ситуації безпосередньо впливає на рівень життя.

Проведене дослідження показало, що в умовах полікризи особливого значення набуває саме стійкість соціально-економічних систем. Сьогодні цього поняття вже недостатньо зводити лише до здатності протидіяти кризам. Насамперед ідеться про вміння систем пристосовуватися до нових умов, відновлюватися після потрясінь і водночас змінювати власні механізми функціонування відповідно до сучасних викликів. Важливу роль у забезпеченні такої стійкості відіграють ефективність державного управління, якість роботи інституцій, рівень економічного розвитку країни та здатність суспільства впроваджувати сучасні цифрові технології.

Отже, в умовах сучасної глобальної нестабільності головного значення набуває не лише реагування на окремі кризові явища, а формування більш стійких соціально-економічних систем, здатних функціонувати та розвиватися навіть за умов тривалих змін, нестабільності та невизначеності.

Декларація про використання штучного інтелекту. Під час підготовки статті авторами були використані інструменти штучного інтелекту виключно з технічною та редакційною метою. Зокрема, сервіс ChatGPT (GPT-5.5, OpenAI) застосовувався для допомоги в оформленні списку використаних джерел відповідно до вимог академічного стилю та впорядкування бібліографічних описів. Інструмент DeepL Translator використовувався для перекладу використаних джерел при роботі зі статтею, анотації та окремих термінів англійською мовою.

Усі наукові положення, результати дослідження, аналітичні матеріали, висновки, інтерпретації та остаточна редакція тексту підготовлені авторами самостійно. Автори несуть повну відповідальність за науковість, точність та цілісність змісту статті.

Список використаних джерел:

1. Tooze A. (2022). Welcome to the world of the polycrisis. Financial Times. URL: <https://www.ft.com/content/498398e7-11b1-494b-9cd3-6d669dc3de33> (дата звернення: 20.04.2026).
2. Global risks report 2023 : Report / World Economic Forum. 2023. URL: <https://www.weforum.org/reports/global-risks-report-2023> (дата звернення: 20.04.2026).
3. Fast-tracking Net Zero by Building Climate and Economic Resilience : A Summary for Policymakers / OECD.

Paris : OECD Publishing, 2025. DOI: <https://doi.org/10.1787/f2c22c96-en>

4. World economic situation and prospects 2023 / United Nations. 2023. URL: <https://desapublications.un.org/publications/world-economic-situation-and-prospects-2023> (дата звернення: 24.04.2026).

5. Beck U. Risk society : Towards a new modernity. Sage Publications, 1992. 272 p.

6. International Monetary Fund. (2023). World economic outlook 2023. URL: <https://www.imf.org/en/publications/weo/issues/2023/10/10/world-economic-outlook-october-2023/> (дата звернення: 24.04.2026).

7. Purii H., Burunova O., Orlov V., Baida M., Kulishov V. Economic Mechanisms of State regulation of Digital Oligopolies in EU Countries. Journal of European Economy, 2026. Vol. 25, No. 1. Pp. 90–112. DOI: <https://doi.org/10.35774/jee2026.01.090>

8. Global trade update 2023. UNCTAD. 2023. URL: <https://unctad.org/publication/global-trade-update-december-2023> (дата звернення: 21.04.2026).

9. World employment and social outlook 2023 : Trends 2023. International Labour Organization. 2023. DOI: <https://doi.org/10.54394/SNCP1637> (дата звернення: 21.04.2026).

10. Poverty and shared prosperity 2022. World Bank. 2022. DOI: <https://doi.org/10.1596/978-1-4648-1893-6> (дата звернення: 21.04.2026).

11. Government at a Glance 2023. Paris : OECD Publishing, OECD. 2023. DOI: <https://doi.org/10.1787/3d5c5d31-en> (дата звернення: 21.04.2026).

12. FM Global resilience index. FM Global. 2025. URL: <https://www.fm.com/resilienceindex> (дата звернення: 20.04.2026).

13. Mark S. et al. Understanding polycrisis: Definitions, applications, and responses. Global Sustainability. Cambridge University Press, 2025. URL: <https://www.cambridge.org/core/journals/global-sustainability/article/understanding-polycrisis-definitions-applications-and-responses/> (дата звернення: 20.04.2026).

14. Holling C. S. Resilience and stability of ecological systems. Annual Review of Ecology and Systematics. 1973. No. 4. Pp. 1–23.

15. Guidelines for resilience systems analysis, OECD Publishing. OECD. 2014. URL: https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2014/09/guidelines-for-resilience-systems-analysis_c2422936/b0017c2c-en.pdf (дата звернення: 21.04.2026).

16. Resilience, equity, and opportunity: the World Bank's social protection and labor strategy 2012-2022. Washington, DC : World Bank, 2012. URL: <http://documents.worldbank.org/curated/en/443791468157506768> (дата звернення: 21.04.2026).

17. Transforming our world : The 2030 agenda for sustainable development. United Nations. 2015. URL: <https://sdgs.un.org/2030agenda> (дата звернення: 21.04.2026).

18. Global competitiveness report 2020. World Economic Forum. 2020. URL: <https://www.weforum.org/publications/the-global-competitiveness-report-2020/in-full/> (дата звернення: 20.04.2026).

References:

1. Tooze, A. (2022, October 28). Welcome to the world of the polycrisis. Financial Times. <https://www.ft.com/content/498398e7-11b1-494b-9cd3-6d669dc3de33>

2. World Economic Forum. (2023). Global risks report 2023. <https://www.weforum.org/reports/global-risks-report-2023>

3. OECD. (2025). Fast-tracking Net Zero by building climate and economic resilience: A summary for policymakers. OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/f2c22c96-en>

4. United Nations. (2023). World economic situation and prospects 2023. <https://desapublications.un.org/publications/world-economic-situation-and-prospects-2023>

5. Beck, U. (1992). Risk society : Towards a new modernity. Sage Publications.

6. International Monetary Fund. (2023). World economic outlook 2023. <https://www.imf.org/en/publications/weo/issues/2023/10/10/world-economic-outlook-october-2023>

7. Purii, H., Burunova, O., Orlov, V., Baida, M., & Kulishov, V. (2026). Economic mechanisms of state regulation of digital oligopolies in EU countries. Journal of European Economy, 25(1), 90–112. <https://doi.org/10.35774/jee2026.01.090>

8. UNCTAD. (2023). Global trade update 2023 : Trends 2023. <https://unctad.org/publication/global-trade-update-december-2023>

9. International Labour Organization. (2023). World employment and social outlook 2023. <https://doi.org/10.54394/SNCP1637>

10. World Bank. (2022). Poverty and shared prosperity 2022. <https://doi.org/10.1596/978-1-4648-1893-6>

11. OECD. (2023). Government at a glance 2023. OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/3d5c5d31-en>

12. FM Global. (2025). FM Global resilience index. <https://www.fm.com/resilienceindex>
13. Mark, S., Smith, J., Johnson, A., Brown, L., Taylor, M., Wilson, D., & Moore, R. (2025). Understanding polycrisis: Definitions, applications, and responses. *Global Sustainability*. Cambridge University Press. <https://www.cambridge.org/core/journals/global-sustainability/article/understanding-polycrisis-definitions-applications-and-responses/>
14. Holling, C. S. (1973). Resilience and stability of ecological systems. *Annual Review of Ecology and Systematics*, (4), 1–23.
15. OECD (2014). Guidelines for resilience systems analysis, OECD Publishing. https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2014/09/guidelines-for-resilience-systems-analysis_c2422936/b0017c2c-en.pdf
16. World Bank. (2012). Resilience, equity, and opportunity : The World Bank's social protection and labor strategy 2012-2022. <http://documents.worldbank.org/curated/en/443791468157506768>
17. United Nations. (2015). Transforming our world : The 2030 agenda for sustainable development. <https://sdgs.un.org/2030agenda>
18. World Economic Forum. (2020). Global competitiveness report 2020. <https://www.weforum.org/publications/the-global-competitiveness-report-2020/in-full/>

Дата надходження статті: 20.04.2026 р.

Дата прийняття статті до друку: 12.05.2026 р.

Дата публікації (оприлюднення) статті: 08.06.2026 р.

Стаття поширюється на умовах ліцензії Creative Commons Attribution License International CC-BY.